

הלכות והליכות ראש השנה

התשע"ז

/הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א /

צום ערב ראש השנה

במדרש תנחומא נאמר שהמתענים בערב ראש השנה, מוחק הקב"ה שלישי מעוונותיהם¹. עוד אמרו חז"ל שכל העושה תשובה ביום אחד בשנה, נחשב כאילו שב בתשובה כל השנה², ולכן נהגו להתענות בערב ראש השנה, שהוא היום האחרון בשנה³. אך לא צמים עד הלילה, כדי שלא להיכנס מעונים לראש השנה. ובפוסקים מצינו שיטות ומנהגים שונים עד מתי צמים. האם עד פלג המנחה (שעה ורבע קודם הלילה), ואחרי תפילת מנחה, או עד זמן "מנחה גדולה" (כחצי שעה לאחר הצות) ומתפלל מנחה קודם אכילתו, או עד הצות ותו לא, מבלי להתפלל מנחה קודם האכילה. הצום נועד לגברים ונשים כאחד, מגיל בר/ בת מצוה⁴. כשהצום יפריע לנו לשוב בתשובה וללמוד תורה היטב ביום זה, אין צורך לצום⁵. כמו כן ישנם הנוהגים לסיים מסכת או להשתתף בסיום מסכת, כפי הנהוג בערב פסח⁶.

התרת נדרים

מתירים נדרים בערב ראש השנה, לפי האמור בגמרא (נדרים כג, א) שהרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר: "כל נדרים שאני עתיד לידור בשנה זו יהיו בטלים". השל"ה הקדוש מסביר שבהתרת נדרים של ערב ראש השנה ישנם שני חלקים. (1) התרת נדרי העבר. (2) מסירת מודעה לשנה הבאה, שהנדרים והשבועות שנידור יתבטלו מאליהם. התרת נדרים כללית זו מועילה רק לנדרים שנשכחו. אך כשזוכר את נדריו, עליו להתירם לפי כל כללי התרת נדרים (בתוספת פירוט הנדר, פתח וחרטה)⁷. את התרת הנדרים לנדרים ספציפיים שזוכר אותם, צריך להתיר רק בפני תלמידי חכמים המבינים בהלכות נדרים, פתח וחרטה⁸.

יש שנהגו שמתירים גם את נדרי נשותיהם, כאשר האשה תמנה את בעלה לשלוחה ובסוף אמירת התרת הנדרים מוסיף שמתיר גם את נדרי אשתו ומוסר מודעה להבא גם בשבילה⁹. ונראה שכשהאשה יודעת שלא תלך ל"כל נדרי" בליל יום כיפור (משום שעסוקה במצוה החשובה של הטיפול בילדיה), אזי ראוי שבעלה יתיר את נדריה כעת, בהתרת נדרים זו¹⁰. – ושוב: אם האשה רוצה שיתירו את נדריה, שתמנה את בעלה לשלוחה, (כי בלעדי זה הוא אינו יכול להתיר את נדריה).

הכנות לראש השנה

¹ טור סי' תקפ"א.

² חיי אדם.

³ שו"ע תקפ"א ופוסקים רבים.

⁴ עי' שו"ע ומשנה ברורה תקפ"א.

⁵ חיי אדם, קל"ח, א. וכעין זה במטה אפרים.

⁶ מנהג הגר"י קניבסקי זי"ע ומנהג בנו מרן הגר"ח שליט"א, המסיים בערב ראש השנה חצי מהש"ס.

⁷ סידור דרך החיים ועוד ספרים.

⁸ שו"ע יו"ד ר"א ס"ב.

⁹ תשובות והנהגות ח"א של"ח. וכן ביביע אומר ח"ב או"ח ל'.

¹⁰ כן נראה מדברי פוסקי זמנינו שכתבו שלא מתירים נדרים לנשים משום שסומכים על "כל נדרי". ולפי"ז אם האשה לא

תלך לביהכ"ס ב"כל נדרי", נראה שבעלה יתיר כעת את נדריה.

מכבסים את בגדינו ומסתפרים, כדי להראות שאנו בטוחים בחסד ה', שיוציא לצדק משפטינו. אף אין ללבוש בגדים חשובים כבשאר יום – טוב.

כתב ה"חיי אדם": "ולא יסיח דעתו כל היום מתשובה".

נוהגים לטבול במקוה משום טהרה ופרישות. ויש הטובלים שלוש פעמים¹¹. ויטבול משעה לפני חצות ולא קודם לכך¹².

יש לתת צדקה בעין יפה בערב ראש השנה, ועדיף לתת צדקה קודם יום זה, כדי שהעניים יספיקו לקנות מזון לחג¹³. ונפסק בהלכה ש'עניי עירך קודמין'.

השנה, (תחילת התשע"ד), כיון שראש השנה חל בימי חמישי ושישי, אנו צריכים לעשות בערב החג 'עירוב תבשילין', מפני שנאסר עלינו לבשל בסיר מיוחד או לאפות ולהדליק נרות ביום טוב לצורך שבת. ולכן תיקנו חכמינו 'עירוב תבשילין', כדי להראות שאנו לא מתחילים בחג את בישולי והכנות השבת כעת, אלא שאנו ממשיכים את ההכנות והבישולים לשבת, אותם התחלנו כבר מערב החג. בשעת הנחת העירוב, עוד לפני שנכנס החג כמובן, מברך: 'ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציוונו על מצות עירוב', ואת הנוסח המודפס בסידורים: 'בהדין עירובא'!

שיעור התבשיל לעירוב הוא כזית. ועדיף לקחת חתיכה חשובה של תבשיל. ואם רוצה גם לאפות – צריך לקחת גם פת, עדיף פת שלמה בגודל כביצה. ורבים נוהגים לקחת לחמניה וביצה לעירוב. העירוב צריך להישאר עד שיגמרו לבשל או לאפות לכבוד השבת, ואם נאכל או נאבד העירוב, עד שלא נשאר ממנו כזית, אסור להמשיך בהכנות לצורך שבת, חוץ ממה שכבר התחיל לעסוק בבישולו, שמותר לסיימו.

אם שכחו, בפעם הראשונה בחיים, ולא הניחו עירוב תבשילין, ניתן לסמוך בדיעבד על עירובו של רב העיר או כל אלו שהניחו עירוב עבור האחרים. אך אם זאת השכחה השניה שלו, נחשב הוא כפושע ואינו יכול לסמוך על עירוב הרב ועליו לשאול רב כיצד לנהוג לענין בישול מאכלי השבת שלו¹⁴.

לילה ראשון של ראש השנה

יתפלל בכוונה גדולה¹⁵. וכתב הקדוש האריז"ל שצריך לבכות בתפילות ר"ה ויוהכ"פ, ומי שאינו בוכה בימים אלו, היא הוראה שנשמתו אינה הגונה ושלמה¹⁶. אך לדעת הגר"א ז"ל אין בוכים בראש השנה, אך אם בכה אין להקפיד בכך. (וגם תלמידי הגר"א ז"ל לא נהגו כמותו בענין זה ובכו בתפילות ר"ה ויו"כ)¹⁷. ישנם נוהגים להתפלל מעט בקול בתפילות "שמונה עשרה", כדי לעורר את הכוונה. אך לא להגביה את הקול יותר מידי, כדי שלא יפריע לסובבים¹⁸. ויש מפקקים בדבר וסוברים שלא יגביה את הקול.

¹¹ כלבו, רמ"א, סדר היום, של"ה, מטה משה בשם מהרי"ל, מטה אפרים.

¹² חיי אדם.

¹³ מהרי"ל.

¹⁴ שו"ע ומשנ"ב ס' תקכז. וראו פרטים רבים והלכות בעניני עירוב תבשילין במאמר המרא דאתרא הגרש"ז גרוסמן שליט"א. גליון קול התורה אלול התשע"א.

¹⁵ חיי אדם.

¹⁶ מטה אפרים תקפ"ב, מעשה רב.

¹⁷ כן כתב לי הגר"ש דבלצקי שליט"א.

¹⁸ שו"ע ומשנ"ב ס"ס תקפ"ב.

לאחר ערבית נוהגים לברך איש את רעהו בברכת "לשנה טובה תכתב ותחתם"¹⁹. להגר"א לא מברכים "ותחתם", כיון שהחתימה לידו היא ביום כיפור²⁰. ויש מוסיפין "לאלתר לחיים טובים ולשלום"²¹.

סעודת ליל ראשון של ר"ה

צריך להיזהר מאד שלא לכעוס ולהקפיד בראש השנה, שהוא הסימן לשנה כולה²². (ואם הילדים משתוללים ומרגיזים מאד, ניתן לפייסם בפרסים, או להענישם מבלי לכעוס...).

טובלים החלה בדבש. יש הנוהגים לטבלה רק בדבש ויש שטובלים אותה גם במלח ויש הטובלים אותה מצד אחד במלח ומצידה השני בדבש ויש הטובלים קודם בדבש ואח"כ במלח²³. בבתים רבים נוהגים שהילדים המתוקים מכניסים את כרטיסי הברכה שלהם מתחת לחלות, כדי שאבא ואמא יתענגו בהם ויהנו מאיחולי שנה טובה, ולכאורה אין בעיה בקריאת הכרטיסי ברכה מדין 'גזירת שטרי הדיוטות', כיון שיש בכך צורך מצוה לחינוך הילדים²⁴. על ה"סימנים" הקדשנו בשבוע שעבר מאמר מיוחד.

יום ראש השנה

נאמר בירושלמי שהישן ביום ראש השנה, מזלו ישן אף הוא²⁵. ולכן נהגו רבים לקום קודם עלות השחר, כדי שלא לישון ביום זה²⁶. אך אחר חצות מותר לישון. וביחוד ביום השני של ראש השנה. (ומו"ר הגר"ח קניבסקי מיקל בהירדמות או נימנום ארעי ליד הסטנדר או השולחן במהלך התפילה)

בקהילות רבות לובשים "קיטל" בראש השנה²⁷, אך הנשואים תוך שנתם הראשונה לא ילבשו "קיטל"²⁸. אך יש הנוהגים ללבוש גם בשנה הראשונה.

נפסק בהלכה שאסור לאכול ולשתות, ואפילו לא לטעום קודם קיום מצות שופר, אך במקומות רבים נתפשט להקל בדבר מעט. אך חייבים להדגיש מפורשות שאסור לאכול יותר מכביצה (100 גרם) להחזון איש או 57.6 גרם לר"ח נאה) פת או מזונות. ויעשו קידוש קודם האכילה. (ובנשים חלושות אפשר להקל בדבר יותר).

אלו שיצאו להפסקה בין שחרית למוסף, יטלו ידיים בשובם מההפסקה²⁹.

תקיעת שופר

מהתורה צריך אדם לתקוע תשע תקיעות. ורבנן, מחמת ספק בגדרי התרועעות וטעמים נוספים, תקנו לתקוע שלושים תקיעות (-שלוש פעמים תשר"ת, שלוש פעמים תש"ת ושלוש פעמים תר"ת).

¹⁹ רמ"א סו"ס תקפ"ב ומג"א.

²⁰ כדעת התוס' בר"ה יז, ב.

²¹ עי' בפוסקים ובביאור הגר"א.

²² פוסקים רבים.

²³ כל מנהגים אלו מובאים בספרים.

²⁴ ראו בשו"ע ונו"כ סימן ש"ז ובס' אורחות שבת בענינים דומים לזה, כמו קריאת הדף קשר של המחנכים/מחנכות,

שמותר.

²⁵ רמ"א סו"ס תקפ"ג.

²⁶ מטה אפרים.

²⁷ עיין מטה אפרים.

²⁸ שו"ת מהר"ם שיק, וכן שמעתי ממו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א (ועיין מש"כ בשו"ת דברי יציב).

²⁹ שם.

תקיעות אלו נקראות "תקיעות דמיושב", משום שמעיקר הדין יכול הציבור לשבת בהן. (רק שנהגו לעמוד גם בשעת תקיעות אלו).

חז"ל הצריכו לתקוע בשופר גם בסדר הברכות שבשמונה – עשרה של מוסף, על סדר "מלכויות", "זכרונות" ו"שופרות". והמנהג לתקוע בכל אחת משלוש סדרות אלו עוד עשר תקיעות (תשר"ת, תש"ת ותר"ת בכל סדר), שהן יחד שלושים תקיעות. תקיעות אלו נקראות "תקיעות דמעומד", מפני שצריך לעמוד בהן ולא לשבת. עוד נהגו (ואינו מצד הדין אלא ממנהג) לתקוע בסוף התפילה עוד ארבעים קולות, כדי להשלימן למאה תקיעות, [כנגד מאה הפעיות שפעתה אם סיסרא, כאשר אנו מדגישים את ההבדל שבין שרה אמנו שפעתה מאה פעיות לאחר עקידת יצחק ובין אם סיסרא שבכתה על בנה, שוחר המלחמה והריב]³⁰. יש התוקעים ארבעים תקיעות אלו בבת אחת ויש שמחלקים אותן לשתי סדרות של שלושים ועוד עשר.

אין לדבר סתם כך עד לאחר תקיעות אלה. (אך הנצרך לשרותים באמצע מוסף, יכול לברך "אשר יצר").

נשים בתקיעת שופר

למרות שמעיקר הדין נשים פטורות מתקיעת שופר, מ"מ קבלו הן על עצמן לשמוע את התקיעות³¹.

ילדים שהגיעו לחינוך חייבים במצות שופר. אך שלא הגיעו לחינוך, ראוי להמנע מלהביאם לבית הכנסת, כדי שלא ירעישו, או שישמרו עליהם בעזרת הנשים³². (וכדאי שבנות מתנדבות, שכבר שמעו תקיעת שופר, יתארגנו לשמור על הקטנים, כדי לאפשר לאימותיהן לשמוע קול שופר, והיא מצוה גדולה וזכות נהדרת ביום הדין).

נשים יכולות להסתפק בשמיעת שלושים הקולות שלפני תפילת המוסף. ואם רוצות, כדאי שתשמענה גם את שלושים הקולות שבתפילת מוסף³³.

השומעים

כולם צריכים לכוון לצאת ידי חובת הברכות והתקיעות. התוקע לאשה (הנוהגת כהרמ"א) והתוקע יצא כבר ידי חובתו, תברך האשה את הברכות³⁴. התוקע לקטנים יברך הקטן, ואם אינו יודע לברך, יברך הגדול³⁵. ובנות ספרד אינן מברכות כלל ברכהכשאחר לבוא וכבר ברכו את הברכות. אם לא התחילו עדיין לתקוע, יברך לעצמו בלחש. ואם החלו לתקוע, או שלא הספיק לברך, ימתין לברך עד שורת התקיעות שאחר כך ואז יברך³⁶. ומי שאחר בביהכנ"ס בו תוקעים בשופר באמצע "שמונה עשרה" של לחש (כמנהג נוסח בני עדות המזרח ונוסח ספרד, ויסודם בהררי קודש ועל פי הסוד), יברך בתוך תפילת "שמונה עשרה" שלו לפני התקיעות על סדר "מלכויות"³⁷.

תשליך

ביום הראשון של ראש השנה הולכים לנהר או למקוה מים ל'תשליך'. והגר"א מוילנא לא הלך לתשליך בנהר³⁸. וישנם קהילות ההולכות לתשליך בימים אחרים, כמו בעשרת ימי תשובה. ועלינו

³⁰ הלכות חג בחג (קארפ) עמוד צב.

³¹ מהרי"ל. וכן בשו"ת רעק"א השמטות לסימן א'. וכן המנהג.

³² משנ"ב תקפ"ז סקט"ז.

³³ עי' שו"ת רבבות אפרים ח"א שצ"ז ובהלכות חג בחג.

³⁴ משנ"ב תקפ"ט י"ב.

³⁵ הגר"ש דבלצקי שליט"א.

³⁶ קיצור הלכות מועדים (להגר"ש דבלצקי).

³⁷ שם, וכן בספר משנת יעקב מהגר"י רוזנטל.

³⁸ ולענ"ד גם הנוהגים כהגר"א יכולים לומר תשליך בביתם, ליד אקווריום או מים בבית, כי בשם הגר"א מובא שלא הלך לתשליך על גב הנהר' דייקא, אולי מצד חשש הערבובי בין גברים ונשים שהביאוהו הפוסקים.

להיזהר לבל תהיה עירבוביה בשעת התשליך בין אנשים ונשים ויצא שחרו בהפסדו³⁹. וישנה מעלה לומר תשליך ליד מקום מים עם דגים חיים, לסימן שלא ישלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים⁴⁰, וכן יש בזה ענינים על פי הסוד⁴¹.

יום שני של ראש השנה

אסור להכין שום דבר ביום א' של ראש השנה ליום השני, כולל מלאכות האסורות וכולל הכנת השולחן, הבאת מחזור לבית הכנסת, הדחת כלים וכו'. ויכינו הכל רק מצאת הכוכבים של ליל שני של ראש השנה.

מותר להסיר ביום טוב את שאריות השעוה שנטפו לתוך הפמוט והן מעכבות את הנחת הנר של היום השני בפמוט, וכן מותר להסיר את דיסקית הברזל המונחת בתוך כוסית הזכוכית ומפריעה להכניס את הנר החדש⁴².

לאחר צאת הכוכבים (ויש נוהגות לפני הקידוש) מדליקה האשה נרות ומברכת עליהן. ועדיף שלא יברכו "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות, אלא תשמע "שהחיינו" בקידוש⁴³. אם כי ישנם הנוהגים לברך "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות. אך בליל שני צריכה לברך "שהחיינו" ולכתילה תלבש בגד חדש או שתניח לפניו פרי חדש⁴⁴. ויש אומרים שאם מברכת "שהחיינו" על הפרי החדש, עליה להדליק נרות סמוך לקידוש, כדי שתוכל לטעום מהפרי לאחר הקידוש⁴⁵. (וגם לא תדבר עד שתאכל את הפרי החדש)⁴⁶.

מניחים פרי חדש (שלא ברכו עליו עדיין "שהחיינו") על השולחן ומביטים בו בשעת ברכת ה"שהחיינו" שבקידוש. ואם אין פרי או בגד חדש, אפשר גם כן לברך "שהחיינו"⁴⁷. יש הנוהגים לאכול את הפרי החדש מיד לאחר שתית יין הקידוש, כדי להסמיך לאכילתו את ברכת ה"שהחיינו"⁴⁸. אך רבים וטובים לא נוהגים כן, כיון שמצד הדין אפשר לברך "שהחיינו" רק על ראית הפרי⁴⁹.

טובלים את החלה בדבש. רבים נוהגים לאכול את הסימנים שאוכלים בליל ראשון של ר"ה⁵⁰, אך ה"בני יששכר" כתב שלא נוהגים כן כי אם בליל הראשון⁵¹.

רחצה בראש השנה

האם מותר להתרחץ בראש השנה, ובפרט בשלהי יומו השני לפני שבת, כאשר מזיעים מיומיים של עבודת התפילה והמצוות? ובכן: אלו הנוהגים ללכת בראש השנה למקוה, כמנהגם בכל שבת, יכולים לעשות כך כמובן, על פי כל הכללים והסייגים המובאים בהלכה והידועים להם מכל שבת.

³⁹ פוסקים. ועיין חיי אדם.

⁴⁰ משנה ברורה.

⁴¹ בשו"ע הרב כתב: כי מים מורים על החסדים וגם דגים רומזים על עינא פקחא.

⁴² אורחות שבת פרק י רח בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל. ולגבי הוצאת שיירי הפתילות, ראה שם

בהערה רפו.

⁴³ משנ"ב רס"ג סקכ"ג. ועיין בן איש חי פרשת נח אות י'.

⁴⁴ משנה ברורה.

⁴⁵ מטה אפרים.

⁴⁶ ספרים. ועי' מט"א שם.

⁴⁷ שו"ע. ולענין בגד חדש, היינו להנוהגים לברך "שהחיינו" על בגד חדש.

⁴⁸ בס' הלכות חג בחג כתב שכן נראה מסתימת דברי כל הפוסקים ושכן פסק הגר"ש אלישיב זצ"ל.

⁴⁹ מטה אפרים ופוסקים רבים.

⁵⁰ והביאו הדברים בספרים רבים.

⁵¹ והביאו הדברים בספרים רבים.

אדם שמזיע ביותר ומצטער מכך שאינו מתרחץ, יכול להתקלח במים קרים ביום ראש השנה (וראה הערה שישנם הסוברים שגם ללא צער כלל, הדבר מותר)⁵¹. אך יזהר שלא לסחוט את שערותיו.

מותר לחמם מים ביום טוב בכדי לרחוץ בהם פנים, ידים ורגלים, כפי שמותר לחמם אוכל ביום טוב לצורך 'אוכל נפש'⁵². וניתן להקל, ולו בשעת הדחק, להרתיח מים גם לצורך רחיצת יתר אברי הגוף. אך אסור לחמם מים לצורך רחיצת כל הגוף⁵³. לדעת השו"ע, כשיחממו מים בערב החג ונותרו חמים, ניתן לרחוץ בהם את כל הגוף מחוץ למרחץ, אך במרחץ אסור (וצ"ע האם מחשיבים מקלחת ל'מרחץ' לדין זה⁵⁴), ולדעת הרמ"א אף מחוץ למרחץ, אין לרחוץ יחדיו את כל הגוף, אלא רק אבר אבר⁵⁵. ואולם כאשר האדם מצטער, (כשהוא מזיע מאד, למשל, והיום הוא יום שרבי), מותר לו לרחוץ את כל גופו, במים שחיממו מערב יום טוב⁵⁶.

תינוק שרוחצים אותו בכל יום, מותר לרחוץ את כל גופו במים חמים שהוכנו מבעוד יום. או שאם צריך ניתן לחמם מים להדחת כלים ושתייה, אזי ניתן להניח כלי גדול ומלא מים על האש ולחממו, ולקחת חלק מהמים שחיממו, לצורך התינוק⁵⁷.

האם מותר להשתמש, כפי התנאים לעיל, במים שהתחממו בדוד החשמלי ב'שעון שבת', או בדוד השמש⁵⁸? – לדעת הגר"ש אוירבך זצ"ל מותר להשתמש, לצרכים המותרים לשימוש בחג, ממים מכל מתקני המים שהמים התחממו בהם על ידי שעון שבת או מערב יו"ט, למרות שעל ידי כך ייכנסו מים חדשים לדוד ויתחממו, ואולם לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל ופוסקי הלכה אחרים, הדבר אסור⁵⁹. ויש המקילים יותר בדוד שמש⁶⁰.

⁵¹ ראה בשו"ע ומשנ"ב סי' שכו. והגרעק"א מיקל במצטער, אף במים חמים שהוחמו מערב שבת. כמוכא בביאור הלכה. וראה בשו"ת אגרות משה בענין. ובס' אורחות שבת הביא דעת המחמירים בענין מקלחת במים קרים, וכן את דעת החזו"א המחמירה. ובס' שמירת שבת כהלכתה הביא בזה דעת המקילים, וכפשטות ההלכה שבמקלחת ביתית לא אסרו. וכתב שכאשר האדם מצטער, כגון שמזיע וכדומה, יכול להתקלח במקלחת, ובלבד שיזהר ויישמר לבל יסחוט שערות חלילה. ומותר לרחוץ את חלקי הגוף בהם אין שערות, ולזה הסכימו עוד ת"ח, וגם בס' אורחות שבת ציינו לזה. וראה גם שו"ע ריש סי' ר"ס. והכא הרי יהיה לו גם צער בשבת אם לא יתרחץ.

⁵² שו"ע תקי"א ב' ומשנ"ב וכה"ח שם.

⁵³ ראו בביאור הלכה שם בדיונו האם התירו לחמם מים רק לפניו ידיו ורגליו או גם לשאר האיברים, ובלבד שלא ירחוץ כל גופו. וראה הלכות המועדים (להגר"ש"ז גרוסמן) פרק טו.

⁵⁴ ראה בס' הלכות המועדים שם.

⁵⁵ שו"ע ורמ"א תקי"א.

⁵⁶ לפי"ד הגרעק"א שבביאה"ל שכו. וראה שהגר"ש"ז גרוסמן שליט"א בהלכות המועדים שם שכתב שלפי הגרעק"א יותר לרחוץ כל גופו בחמין דוקא מחוץ למרחץ. ולדידי צ"ע מדוע לפי רעק"א לא יותר לרחוץ את כל גופו גם במרחץ עצמו, ובפרט במקלחת דל"ש ביה גזירת הבלנין. כיון שהגרעק"א ייסד שחז"ל לא גזרו במקום צער, ולכא"ל זה שייך גם בגזירה זו ולא דוקא בגזירת הרחצה שבמחוץ למרחץ.

⁵⁷ רמ"א תקי"א ובמשנ"ב שם.

⁵⁸ לפי הדעות האוסרות שימוש בדוד שמש בשבת.

⁵⁹ ראה שש"כ פ"ב הערה כ"ב ובפל"ג הערה צ"ו ובספר שבות יצחק בדיני דוד שמש, פי"א בארוכה. והגר"ש גלבר

שליט"א כתב במאמר שהגר"ש"ז זצ"ל ג"כ אסר בזה.

⁶⁰ כך שמעתי ממורי הוראה, כיון שלדעת פוסקים רבים דין דוד שמש קל יותר, ואכמ"ל. והעידו בפני כמה מיוצאי ישיבת חברון, שבישיבה הורו ראשי הישיבה להתרחץ בשעות מסוימות בראש השנה, בהם סגרו את דודי השמש שלא ייכנסו לתוכם מים חדשים, והם סברו שמותר לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו ע"י הדוד. וכנראה מצד מצטער.